

ani být něčím jiným, protože je jenom částí společnosti, usiluje být avantgardou dělnické třídy a ostatních pracujících. To samozřejmě neznamená, že není i zcela určitým faktorem moci. Je jím svým programem, svým působením na veřejnost, prací komunistů ve státních a veřejných funkcích. Ne však tím, že stojí nad společností, že nejen neuznává, ale dokonce potlačuje jakoukoli politickou iniciativu mimo své řady, zejména mimo vládnoucí špičku, že neusiluje o dialog a určité splyvání mezi mocí „dole“ a „nahore“.

Nelze ani v rozvíjející se socialistické společnosti nevidět, že existují vedoucí a vedení, vládnoucí a ovládaní, a to na různých stupních společenského života. Konstatování tohoto stavu neznamená však smířovat se s ním, nýbrž nutně podněcuje k jeho relativizování, k tomu, abychom učinili demokratismus socialistické společnosti skutečně reálným.

I dnes se tedy musíme vracet ke zdřoum československého jara, být zejména v zásadních otázkách kritičtí k naší vlastní skutečnosti. Akční program KSČ dává podle mého názoru svým duchem a zvlášt' v některých pasážích důslednou odpověď na otázku „kde se vládne“. Zdůrazňuje, že do orgánů celé společnosti vybírá vedoucí představitele tato společnost a její jednotlivé složky, a že za svou činnost odpovídají funkcionáři všem občanům.

Je zde provedeno dosti důsledné oddělení strany od státu. To v praxi umožňuje straně hrát významnou úlohu při výstavbě státu i provádět nezbytnou kritiku případných slabých stránek státní činnosti. Komunisté se přitom nevzdávají úsilí o avantgardní vedoucí politickou úlohu ve společenském životě.

„Vedoucí úloha strany byla v minulosti často chápána jako monopolní soustředování moci v rukou stranických orgánů. To odpovídalo falešné tezi, že strana je nástrojem diktatury proletariátu. Toto škodlivé pojetí oslabovalo iniciativu a odpovědnost státních, hospodářských i společenských institucí, poškozovalo autoritu strany a znemožňovalo jí vykonávat své nejlustnější funkce.“

Stejně ovšem nemůže stát být pouhým vykonavatelem vůle komunistické strany. Může jím být jen natolik, pokud se tato vůle ztotožňuje s nejprogressivnějším jádrem společnosti, s vůlí širokých vrstev dělnictva, rolníků a inteligence.

Pro komunistickou stranu platí, že uskutečnění každého jejího projektu, návrhu společenského dosahu, může být zabezpečeno jen tehdy, když najde podporu, vyvolá skutečnou iniciativu rozhodujících složek společnosti, především dělnictva. Stejný smysl a důvod má i skutečně živá aliance mezi inteligencí a dělnictvem, mezi městem a vesnicí.

Reálná odpověď na otázku „Kde se vládne?“ má v naší dnešní skutečnosti mnoho aspektů, které v časopisecké úvaze lze sotva nadhodit. V současnosti vidím tři úskalí, která je nutné překonávat, aby naše

odpověď mohla být rozvíjením marxistického myšlení i praxe.

Politické otázky života společnosti, to jest vztahů mezi skupinami, vrstvami obyvatel, mezi organizacemi, vznikajícími na socialistické půdě, nelze řešit jinak, než politickými prostředky. Sklon k administrativnímu, ke kabinetnímu politice, jehož zreduea přezívají z předlednových poměrů, je nebezpečím, které může jen oslabit náš budoucí postup.

I v socialistické společnosti má moc — byť sebe-demokratičtější, vždy nutně soustředěná ve vrcholných orgánech — svou neustálou a důležitou protiváhu v nižších člancích moci a zejména pak v kontrole, poznání, vůli a aktivitě, která existuje v nejnižších vrstvách společnosti. Vrcholné orgány nemohou tyto mocenské prvky dole pouze registrovat, brát na vědomí, ale musí je respektovat ve vzájemném dialogu, který povede k upevnění socialismu zdola i shora.

Konečně jde o to, aby zejména ve vrcholných orgánech panovalo vždy jasné vědomí, že se vládne v určité zemi, v této zemi. To neznamená nepřehlížet k nutným mezinárodním spojením socialistické země. Ale naše země může přispívat k rozvinutí a posílení těchto svazků jen tehdy, když její suverenita — lidu, vrcholných politických a státních orgánů — bude naprostá.

LL č. 22. 25. července 1968

Ivan Bystřina

Takzvaná dělnická politika

Dnes zkompromitování politikové kolem Novotného a spol. se vyznačovali mimo jiné tím, že se vychloubali svou „dělnickou politikou“.

14. července si šéfredaktor Rudého práva otiskl ve svém listě úvahy o „otázkách dělnické politiky“. Četl jsem článek několikrát, pátraje po jeho smyslu a cíli. Nenašel jsem v něm však nic víc než směs poloprávy, demagogie a prázdných frází. A to je pozoruhodné.

Pozoruhodné je především to, jaký obraz si O. Švestka učinil o dělnické třídě, o její aktivitě a její pozici v dnešním politickém procesu. Dělnictvo je dnes podle jeho názoru zdánlivě pasivní, inklinuje k vykčávání, převládá u něho rozvažování, „moudrá“ opatrnost a rozvaaha. Je na tom nesporně kus pravdy. Proč však tomu tak je? Protože byli dělníci (kým?) z probíhajícího společenského procesu „vyšaltováni“, byli dezinformováni, nebyli jim předloženy další platformy (o jaké platformy by asi Švestkovi šlo?), nemohou si svobodně vybírat (mezi kým? mezi Novotným, Švestkou a Dubčekem?), prostě od začátku se s nimi příliš nepočítalo „v této hře“ (!“).

Švestka — ač jistou „diferencovanost“ dělnictva

Ti dělníci, o něž především jde a se kterými může a musí počítat pokrokové politické křídlo, asi vědí, že cesta dál bude v mnohém tvrdá a bolestná. Mnozí z nich už dobře vědí, s kým mají tu čest a komu dát své hlasy — na sjezdu i ve volbách. Kdo se jednou pořádně spálil, podruhé na lep demagogie „otázek dělnické politiky“ doufejme nesedne.

LL č. 22, 25. července 1968

Ladislav Mňačko

Kto nám zvolil Novotného

V těchto týždňoch a mesiacoch skladá ľud tejto krajiny priam osudovú skúšku vyspelosti a zrelosti. *Prežívame revolúciu ľudskej noblesy*, aká má v dejinách sotva pamätníka. Spoločenské zmeny fundamentálneho významu sa uskutočňujú navonok sotva badateľne. Čo na našej obrode šokuje zahraničného pozorovateľa, je jej vonkajšia neviditeľnosť. Nijaké tanky v uliciach, nijaké vybité výklady, nijaké vzrušujúce pouličné divadlo. Ľudia pracujú, nie lepšie a nie horšie, ako inokedy. Novinár sedí za jedným stolom, možno pri šálke kávy, s jedným s najzlopestnejších vyšetrovateľov, kladie mu otázky — robili ste to? Citíte sa za tie hrôzy zodpovedný? Opytovaný odpovedá — robil som, nerobil som, cítim sa, necítim sa zodpovedný, uvedomujem si, neuvedomujem si... Rozídu sa, článok vyjde v novinách a čitateľ ešte povi — ten Doubek je aspoň chlap, neváľa vinu na iných, nevyhovára sa, že on nič... Dva národy sedia niekoko večerov pri televízii a počúvajú z úst znalca, ako sme prešetrovali, vyžrali, zanedbali ekonomický potenciál kedysi vyspelého, moderného štátu. Sú to alarmujúce a zarmocujúce fakty, ale ľudia ich počúvajú s akýmsi úľavným výdychom, konečne, no, konečne, že má niekto odvahy to, čo všetci v podvedomí cítia, aj vysloviť...

Všetko, čo sa stalo a deje — nebolo a nie je toho málo — sa odohráva v pokoji, pri zachovaní prísnej legality. Nové vedenie si uvedomuje, že len zachovávanie zákonov, ústavy a rešpektovanie ľudskej dôstojnosti sú trvalými základmi stabilizácie, demokratizácie, dôvery. Trpezlivo, krok za krokom, pripravujú a využívajú zákonné prostriedky na odstránenie takých ľudí zo spolurozhodovania o osudoch tejto krajiny, ktorí by neváhali použiť akýchkoľvek, i tie najbrutálnejšie a najnedovolenjšie prostriedky, aby sa mohli vrátiť k moci a nastoliť hrôzovládnu. Demokratizácia našej krajiny sa týmto striktným zotrvávaním na legalite spomaľuje, ba dokonca riskuje svoju vlastnú kontinuitu, ale ti, čo túto spoločnosť dnes vedú, si uvedomujú, že trpezlivosť dneška je veľkým vkladom do našej budúcnosti. Nechcú, aby im po niekoľkých ro-

koch niekto vyčítal, že sa dopustili ďalších chýb a svinstiev, že šliapali po právach človeka. A národ im rozumie a súhlasí s nimi a má ich rád a vyslovuje im plnú dôveru, takú skutočnú, spontánnu, úprimnú dôveru, akéja sa dnes neteší nijaký súčasný režim, nijaká súčasná vláda na svete. V nedávnej minulosti si mnohý občan povzdychol — kiež by sa v tom parlamente, v ústrednom výbore, kdekoľvek, kde sa o čomsi hľadá, zdvihla aspoň jedna ruka proti! Aspoň jedna! Dnes sa raduje, ak nejaké uznesenie niektorého orgánu prijímú jednomyselne. Verí tej jednomyselnosti, veď sa o nej presviedča všade.

Toto všetko sa odohráva v čase, keď spoza hraníc zaznievajú znervozňujúce skoro výhražné hlasy, keď sa slimačím tempom odsunujú z nášho územia vojská, ktoré tu vonkoncom nemajú čo hľadať, keď okolo nás znie hysterický rev o nastupe kontrarevolúcie, o revizionizme, o slabosti nášho vedenia, o imperialistickým sprisahani proti socializmu, keď sa vyslovujú pochybnosti o úprimnosti našich slov a padajú neskryvané ponuky, že teda, keď si nevieme urobiť s tými „elementmi“ poriadok sami, iní sú ochotní prísť a urobiť ho za nás, lebo nemožno pripustiť, aby sa ČSSR odvrátila od svojej internacionalistickej povinnosti, od ktorej sa tu nikto odvracať nechce, na ktorej, naopak, naše dejinami poučené národy trvajú tuhšie ako kedykoľvek predtým. Nervozita a hystéria nie je v nás, je okolo nás, my sme pokojní, plní dôvery vo vlastný um a vlastné sily. Ľud, ktorý myslí a koná s takovou sebadôverou a rozvahou, dozrel a jeho zrelosť vynikne o to viac, ak si uvedomíme, že sa to, čo sa u nás odohráva, deje v čase brutalizácie svetovej politiky, nihilizácie filozofie a kultúry, v období, keď ako vari nikdy predtým sa stalo trvalým argumentom vysokej politiky násilie a vražda. Práve v takomto čase sa dva malé národy, žijúce v spoločnom štáte, pokúšajú vytvoriť také podmienky pre človeka, aby mohol byť opäť sám na seba hrdý.

A tu, práve tu, pozorovateľa a účastníka tohto vývinu prepadne neodbytné desivá, logickými prostriedkami sotva vysvetliteľná otázka — ako mohol tomuto vyspelému, politicky uvedomelému, realisticky zmýšľajúcemu a humanisticky hlboko citiacemu ľudu vládnut po toľké roky Novotný, človek mimoriadne neschopný a mimoriadne nevhodný na také postavenie, aké dlhý čas zastával? Ako sa uskutočňoval ten výber „najlepších z najlepších“, ktorý vynesol Novotného skoro až k absolútnej moci? Čím tak vynikal? Čím si toto postavenie vyslúžil a zaslúžil? Čo bolo „tajomstvom“ jeho moci? Veď sa ukazuje, že každý z tých stoviek občanov, vystupujúcich dnes v rozhlase, v televízii, na stranách novin, každý z tých neznámych „vedených“ rozumie lepšie problematike našich čias ako ešte nedávno prvý vyvolený!

Za tou prvou nasleduje hneď druhá menej otázka — prečo sme ho my všetci, ktorí sme o ňom